

สิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชน

บทนำ

การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่รัฐธรรมนูญรับรองและคุ้มครองให้ เช่น การได้รับหลักประกันความเสมอภาคตามกฎหมาย การไม่ถูกกีดกันหรือเลือกปฏิบัติในลักษณะต่าง ๆ รวมทั้งการขจัดปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการเข้าถึงความยุติธรรม ซึ่งโดยทั่วไปแล้วประชาชนทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความยุติธรรมในกระบวนการของรัฐ ซึ่งถือเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องดำเนินการช่วยเหลือประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาต่าง ๆ ในการเข้าถึงความยุติธรรมให้มีสิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว เป็นธรรม และมีความเสมอภาค

ดังนั้น คอลัมน์ “สารพันปัญหากฎหมาย” ฉบับนี้จึงใคร่ขอเสนอเรื่อง “สิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชน” ทั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้อ่านได้มีความรู้และมีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และสาระสำคัญในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชน ดังนี้

๑. สิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ

หากพิจารณารัฐธรรมนูญในหลาย ๆ ฉบับที่ผ่านมา เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้กำหนดสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนไว้ในมาตรา ๔๐ ดังนี้

“มาตรา ๔๐ บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้
(๑) สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง
(๒) สิทธิพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกัน
ขั้นพื้นฐานเรื่องการได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและ
ตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน
การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือ
ตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ และการได้รับทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย
คำพิพากษา หรือคำสั่ง”

(๓) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง
รวดเร็ว และเป็นธรรม

(๔) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

(๕) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

(๖) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ

(๗) ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

(๘) ในคดีแพ่ง บุคคลมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างเหมาะสมจากรัฐ”

สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ซึ่งใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันได้กำหนดบทบัญญัติในการรับรองและคุ้มครองสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนไว้ในมาตรา ๖๘ ดังนี้

“มาตรา ๖๘ รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร

รัฐพึงมีมาตรการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรม ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้โดยเคร่งครัด ปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำใด ๆ

รัฐพึงให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายที่จำเป็นและเหมาะสมแก่ผู้ยากไร้ หรือผู้ด้อยโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม รวมถึงการจัดหาทนายความให้”

เมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญแล้ว จะเห็นได้ว่าสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ของประชาชนเป็นเรื่องสำคัญที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้เพื่อให้ประชาชนทุกคน สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว ตลอดจนต้องได้รับการ ปฏิบัติอย่างเหมาะสม และเป็นธรรมในการพิจารณาคดีตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการ จนสิ้นสุดคดี โดยกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องจัดระบบการบริหารงานกระบวนการ ยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพและเป็นธรรมเพื่อที่ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึง กระบวนการยุติธรรมได้อย่างเท่าเทียมและทั่วถึง

๓. ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

แม้ว่าสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนจะได้มีการ บัญญัติและรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญหลายฉบับที่ผ่านมา แต่ในทางปฏิบัติยังพบว่าการ เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนยังคงมีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ เช่น ความไม่เสมอภาคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม กระบวนการยุติธรรม ที่ล่าช้า ปัญหาความยากจนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม การไม่ทราบถึงสิทธิ ในกระบวนการยุติธรรมของประชาชน การขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานใน กระบวนการยุติธรรม เป็นต้น ซึ่งอุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ ที่สำคัญเหล่านี้ ส่วนหนึ่ง เกิดจากปัญหา “ระบบ และ โครงสร้าง” ของกระบวนการยุติธรรมซึ่งเป็นปัญหาที่ เกิดขึ้นมาเป็นระยะเวลายาวนานแล้ว และหลายภาคส่วนเรียกร้องให้มีการปฏิรูป กระบวนการยุติธรรมเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้สะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม

โดยอุปสรรคในการเข้าถึงความยุติธรรมนั้นเกิดจากหลายปัจจัย ซึ่งเกี่ยวข้องทั้งทางด้านเศรษฐกิจ โครงสร้างทางสังคม และหน่วยงานภาครัฐ ปัญหาสำคัญได้แก่ ความยุ่งยากซับซ้อนและค่าใช้จ่ายของกระบวนการทางกฎหมาย ความล่าช้าในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ความยุ่งยากซับซ้อนของระบบ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และการไม่มีเครื่องมือที่จะบังคับให้เป็นไปตามสิทธิต่าง ๆ รวมทั้ง ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น ทรัพย์สิน สมรรถภาพ หรือความเข้าใจของบุคคลนั้นต่อความ ยุติธรรม นอกจากนั้น ยังมีปัญหาด้านเวลา สถานที่ และสภาพทางกายภาพต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคขัดขวางการเข้าถึงความยุติธรรม เช่น อุปสรรคในเรื่องของสถานที่ตั้ง และการไม่สามารถเข้าถึงบริการทางกฎหมายได้อย่างสะดวก หรืออุปสรรคในเรื่อง การขาดแคลนบุคลากรหรือผู้เชี่ยวชาญที่จะให้คำปรึกษาทางด้านกฎหมายในพื้นที่

ห่างไกลทุรกันดาร หรือให้คำปรึกษากฎหมายเฉพาะทางได้ เป็นต้น ซึ่งผู้ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดก็คือกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคมนั่นเอง^๑

ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีการรองรับสิทธิในการเข้าถึงความยุติธรรมอย่างชัดเจน แต่พบว่ามีปัญหาที่สำคัญที่เป็นอุปสรรคขัดขวางในการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน เช่น

(๑) ปัญหาการไม่มีความรู้ ความเข้าใจบทบัญญัติของกฎหมาย และสิทธิเสรีภาพที่พึงมีพึงได้โดยชอบธรรม ทำให้ประชาชนถูกเอาเปรียบและล่วงละเมิดสิทธิจากบุคคลที่อยู่ในภาวะที่เหนือกว่า ดังนั้น ความยุติธรรมที่เกิดขึ้นจึงมิได้มีความหมายเพียงการหยิบยื่นให้จากรัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับความสามารถในการปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนด้วยตนเอง ปัจจุบันมีประชาชนจำนวนมากยังไม่รู้กฎหมายซึ่งสาเหตุหนึ่งอาจเกิดจากการมีกฎหมายเป็นจำนวนมาก แต่ประชาชนก็ไม่สามารถอ้างความไม่รู้กฎหมายเพื่อที่จะไม่ต้องรับผิดชอบตามกฎหมายได้ ซึ่งความไม่รู้กฎหมายของประชาชนนี้ถือเป็นเรื่องสำคัญที่เป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาในกระบวนการยุติธรรม อันนำไปสู่การใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบหรือใช้ไปในทางที่เอื้อประโยชน์แก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งในที่สุดประชาชนที่ไม่รู้หรือไม่เข้าใจกฎหมายจนกลายเป็นปัญหาว่าประชาชนนั้นห่างไกลจากสิ่งที่เรียกว่า “ความยุติธรรม” หรือ “ความเป็นธรรม” นั้นเอง

(๒) ปัญหาความยากจนของประชาชน ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเข้าถึงความยุติธรรมเนื่องจากกระบวนการดำเนินคดีนั้น ค่าความจำเป็นที่จะต้องว่าจ้างทนายความเพื่อต่อสู้คดี หรือต้องมีเงินหรือหลักทรัพย์ที่จะใช้ประกันตัวหรือนำไปวางต่อศาล ทำให้ประชาชนที่ยากจนไม่สามารถดำเนินการได้ ซึ่งนั่นย่อมทำให้คนจนเหล่านั้นไม่สามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้อย่างเท่าเทียมกัน เกิดเป็นปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงความยุติธรรมของคนกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสในสังคมจนทำให้เกิดคำว่า “สองมาตรฐาน” ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงโอกาสในกระบวนการยุติธรรมที่ไม่เท่าเทียมกัน

๓. การให้ความช่วยเหลือประชาชนให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

สำหรับแนวทางในการให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึงนั้น อาจจะต้องเริ่มต้นจากการทำให้ประชาชนมีความรู้และเข้าใจในสิทธิที่ตนเองมีอยู่ในกระบวนการยุติธรรมว่าตนมีสิทธิอะไรบ้าง

^๑ประพิน นุชเปี่ยม. เอกสารการสอน ชุด “การเข้าถึงความยุติธรรมและธรรมาภิบาล” เรื่องที่ ๑๔.๑.๓ “อุปสรรคต่อการเข้าถึงความยุติธรรม” สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ หน้า ๑๓.

เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมมักจะไม่ทราบถึงสิทธิของตนเอง มีอยู่ และไม่ทราบว่าตนมีสิทธิจะได้รับการช่วยเหลือจากรัฐอย่างไร ส่วนปัญหาความยากจน หรือการขาดแคลนทุนทรัพย์ในการดำเนินคดีนั้น รัฐได้ให้ความช่วยเหลือ โดยการจัดตั้ง “กองทุนยุติธรรม” เพื่อเป็นทุนในการให้ประชาชนผู้ยากจนสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้โดยสะดวก เสมอภาค และเท่าเทียม

เดิมกองทุนยุติธรรมจัดตั้งขึ้นตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยกองทุนยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๕๓ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีการสนับสนุนเงินหรือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือประชาชนในด้านกฎหมาย การฟ้องร้อง การดำเนินคดี หรือการบังคับคดี การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน หรือไม่ได้รับความเป็นธรรม หรือการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งบริหารโดยคณะกรรมการบริหารกองทุนยุติธรรม มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นประธาน แต่ด้วยเหตุที่กองทุนยุติธรรมนี้ไม่สามารถให้ความช่วยเหลือผู้ยากไร้ในการเข้าถึงความยุติธรรมได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากงบประมาณที่มาจากภาครัฐฝ่ายเดียวและมีจำนวนจำกัด ประกอบกับไม่มีความคล่องตัวในการปฏิบัติงานทำให้กองทุนไม่สามารถช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี และให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้อย่างทั่วถึง เสมอภาค และเป็นธรรม ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำของประชาชน

ต่อมา ในปี ๒๕๕๘ รัฐบาลจึงได้มีการตราพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๕๘ ขึ้น เพื่อให้เป็นแหล่งเงินทุนสำหรับใช้จ่ายเกี่ยวกับการช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี การขอลปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย การถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน และการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนผู้ยากไร้ได้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเท่าเทียมและเสมอภาคมากยิ่งขึ้น โดยพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๕๘ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชน ดังนี้

(๑) การให้ความช่วยเหลือในการดำเนินคดี

การให้ความช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี ได้แก่ ค่าจ้างทนายความ ค่าที่ปรึกษาหรือผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายในการดำเนินคดี หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ค่าฤชาธรรมเนียม และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดี เช่น ค่าตรวจพิสูจน์ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับคำวิสตุ อุปรกรณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน ค่าใช้จ่ายในการจัดเตรียมเอกสาร เป็นต้น โดยหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และอัตราการให้ความช่วยเหลือดังกล่าวเป็นไปตามที่คณะกรรมการกองทุนยุติธรรมกำหนด^๒

^๒พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๕๘ มาตรา ๒๗ ประกอบกับระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี พ.ศ. ๒๕๕๙ ข้อ ๙.

โดยในการพิจารณาให้ความช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี คณะอนุกรรมการให้ความช่วยเหลือ หรือคณะอนุกรรมการให้ความช่วยเหลือประจำจังหวัดต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

(๑) พฤติกรรมและข้อเท็จจริงของผู้ที่จะได้รับความช่วยเหลือจากกองทุน

(๒) ฐานะของผู้ที่จะได้รับความช่วยเหลือจากกองทุน

(๓) โอกาสที่ผู้ที่จะได้รับความช่วยเหลือจากกองทุนจะได้รับการช่วยเหลือหรือบรรเทาความเสียหายตามกฎหมายอื่น^๓

ในการพิจารณาฐานะของผู้ที่จะได้รับความช่วยเหลือจากกองทุน ตาม (๒) อาจคำนึงถึง

(๑) รายได้ หรือความสามารถทางเศรษฐกิจของผู้ขอรับความช่วยเหลือ

(๒) ภาระค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพตามปกติ อันควรแก่ฐานะารูป

(๓) ภาระหนี้สินของผู้ขอรับความช่วยเหลือ ที่ไม่สามารถเข้าถึงความยุติธรรมเป็นสำคัญ

(๒) การให้ความช่วยเหลือในการขอลดหย่อนชั่วคราว ผู้ต้องหาหรือจำเลย

ผู้ขอรับความช่วยเหลือในการขอลดหย่อนชั่วคราว อาจขอรับความช่วยเหลือ ได้ทั้งในชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาล หรือหน่วยงานใดที่มีอำนาจควบคุมหรือคุมขังบุคคลตามกฎหมาย โดยการพิจารณาให้ความช่วยเหลือให้คำนึงถึงหลักเกณฑ์ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องไม่มีพฤติการณ์จะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือจะไปก่อเหตุร้ายอันตรายประการใด โดยให้คำนึงถึงหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้ประกอบด้วย

(๑) ลักษณะการกระทำความผิดที่ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือความมั่นคงของประเทศ หรือการกระทำที่มีผลกระทบต่อประชาชนที่ทำให้ประชาชนได้รับความเสียหายหรือความเชื่อมั่นของกระบวนการยุติธรรม

(๒) สาเหตุหรือพฤติการณ์น่าเชื่อว่ามีได้กระทำความผิด

(๓) ฐานะของผู้ที่จะได้รับความช่วยเหลือ

^๓พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๕๘ มาตรา ๒๘ ประกอบกับระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี พ.ศ. ๒๕๕๙ ข้อ ๑๐ และข้อ ๑๒.

(๔) ประวัติการกระทำความผิด นิสัย ความประพฤติ และข้อเท็จจริงอื่นที่เกี่ยวข้อง

(๕) ความคิดเห็นของผู้เสียหาย หรือเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้อง หากมีการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย^๕

(๓) การให้ความช่วยเหลือจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือการได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน

ผู้มีสิทธิขอรับความช่วยเหลือต้องเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน จากการกระทำในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) เป็นผู้เสียหายจากการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย

(๒) เป็นจำเลยที่ถูกคุมขังตามคำพิพากษาเกินกำหนด

(๓) เป็นจำเลยที่มีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามกฎหมายว่าด้วยค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา และถูกคุมขังในระหว่างสอบสวน

(๔) เป็นผู้ได้รับความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือเสรีภาพจากการทำละเมิดของเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐ

(๕) การละเมิดสิทธิมนุษยชนในกรณีอื่นใดตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร^๕

โดยผู้คำขอรับความช่วยเหลือจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือการได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน อาจขอรับเงินช่วยเหลือเพื่อความเสียหายที่ตนได้รับ ดังต่อไปนี้

(๑) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ

(๒) เงินช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนในกรณีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนถึงแก่ความตาย

(๓) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตามปกติ

(๔) เงินช่วยเหลือเยียวยาความเสียหายอื่นตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร^๖

^๕พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๕๘ มาตรา ๒๙ ประกอบกับระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. ๒๕๕๙ ข้อ ๑๑.

^๖ระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือผู้ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน พ.ศ. ๒๕๕๙ ข้อ ๙. แก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือผู้ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๔ ข้อ ๓.

^๗พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๕๘ มาตรา ๓๑.

๔. สรุปผลการให้ความช่วยเหลือประชาชนจากกองทุนยุติธรรม^๓

๔.๑ ผลการดำเนินงานภาพรวม

การให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายในกระบวนการยุติธรรมเป็นหนึ่งในสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน กองทุนยุติธรรมซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมาย ได้พัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อให้ประชาชนได้รับความช่วยเหลือทางด้านกระบวนการยุติธรรม ที่รวดเร็วและทั่วถึง โดยในปี ๒๕๖๓ ที่ผ่านมากองทุนยุติธรรมได้พัฒนาการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ เพื่อให้สามารถให้ความช่วยเหลือประชาชนได้อย่างรวดเร็ว และทั่วถึง อาทิ การพัฒนาระบบปฏิบัติการ Justice Fund สำหรับสนับสนุนการทำสำนวนให้สามารถเชื่อมต่อกับระบบปฏิบัติการภายใน (Back office) เพื่อให้เจ้าหน้าที่สามารถปฏิบัติงานนอกสถานที่ได้ การจัดทำช่องทางให้บริการผ่านเว็บไซต์และ Application Justice Care ที่ส่งผลให้ประชาชนสามารถติดต่อขอรับบริการและติดตามความคืบหน้าในการดำเนินการได้ตลอด ๒๔ ชั่วโมง การพัฒนาระบบการออกหนังสือรับรองการชำระเงินในรูปแบบ

อิเล็กทรอนิกส์ การแก้ไขหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และอัตราการให้ความช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือผู้ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยเพิ่มค่าทนายความในชั้นสอบสวน เท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกิน ๕,๐๐๐ บาท เพื่อให้กองทุนยุติธรรมสามารถให้ความช่วยเหลือประชาชนได้มากขึ้น ตลอดจนการพัฒนามาตรฐานระยะเวลางานบริการของกองทุนยุติธรรม ซึ่งกองทุนยุติธรรมสามารถดำเนินการได้ตามมาตรฐาน ถึงร้อยละ ๙๕ ของจำนวนเรื่องทั้งหมด

นอกจากนี้ จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ที่ถึงแม้จะส่งผลให้คำขอรับความช่วยเหลือของกองทุนยุติธรรมลดลง แต่กองทุนยุติธรรมก็ยังคงดำเนินการ อนุมัติให้ความช่วยเหลือประชาชนอย่างต่อเนื่อง ด้วยการเพิ่มช่องทางให้บริการผ่านทางออนไลน์มากขึ้น จึงถือว่าเป็นอีกหนึ่งความท้าทายของกองทุนยุติธรรมที่จะต้องเร่งพัฒนาการประชาสัมพันธ์การให้บริการรูปแบบใหม่ และภารกิจของกองทุนยุติธรรมให้กับประชาชนที่ยังเข้าไม่ถึงกองทุนยุติธรรม

^๓โปรดดูรายงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ กองทุนยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม https://jfo.moj.go.th/files/files_download/20210430113646363.pdf

๔.๒ ความสำเร็จของการดำเนินงานตามมาตรฐานระยะเวลางานบริการของกองทุนยุติธรรม

ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ กองทุนยุติธรรมดำเนินงานตามมาตรฐานระยะเวลางานบริการของกองทุนยุติธรรม ๒๑ วัน ซึ่งเป็นมาตรฐานระยะเวลาที่ได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการและกรมบัญชีกลาง โดยมีจำนวนผู้มาขอรับความช่วยเหลือทั้งสิ้น ๕,๘๐๘ ราย สามารถดำเนินการแล้วเสร็จได้ทั้งสิ้น ๕,๑๘๔ ราย แล้วเสร็จภายในมาตรฐานระยะเวลางานบริการของกองทุนยุติธรรม ๔,๐๕๓ ราย คิดเป็นร้อยละ ๗๘.๑๘ ซึ่งสามารถจำแนกเป็นส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ดังนี้

ส่วนกลาง มีจำนวนผู้ขอรับความช่วยเหลือทั้งสิ้น ๗๖๘ ราย สามารถดำเนินการแล้วเสร็จได้ทั้งสิ้น ๕๗๘ ราย แล้วเสร็จภายในมาตรฐานระยะเวลางานบริการของกองทุนยุติธรรม ๕๓๓ ราย คิดเป็นร้อยละ ๙๕.๖๗

ส่วนภูมิภาค มีจำนวนผู้ขอรับความช่วยเหลือทั้งสิ้น ๕,๐๔๐ ราย สามารถดำเนินการแล้วเสร็จได้ทั้งสิ้น ๔,๖๐๖ ราย แล้วเสร็จภายในมาตรฐานระยะเวลางานบริการของกองทุนยุติธรรม ๓,๕๐๐ ราย คิดเป็นร้อยละ ๗๕.๙๙

๔.๓ สรุปผลการเบิกจ่ายเงินช่วยเหลือประชาชนจากกองทุนยุติธรรม
 สำนักงานกองทุนยุติธรรมให้ความช่วยเหลือประชาชน
 จำนวนทั้งสิ้น ๕,๑๘๔ ราย มีผลการเบิกจ่ายงบประมาณเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น
 ๑๗๐,๔๗๓,๕๙๕.๔๖ บาท รายละเอียดตามตารางนี้^๕

ผลการเบิกจ่ายเงินช่วยเหลือประชาชน	การจัดสรร	ผลการใช้จ่าย	ร้อยละ การเบิกจ่าย
งบประมาณภารกิจให้ความช่วยเหลือประชาชน	๒๖๙,๓๕๐,๐๐๐.๐๐	๑๒๗,๗๗๖,๖๐๖.๐๗	๔๗.๔๔
๑. การช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี	๓๓,๓๕๐,๐๐๐.๐๐	๒๓,๒๘๖,๘๖๓.๐๗	๖๙.๘๓
๑.๑ ค่าจ้างทนายความ	๒๐,๔๐๐,๐๐๐.๐๐	๑๗,๔๙๙,๙๘๙.๐๐	
๑.๒ ค่าฤชาธรรมเนียมศาล	๑๐,๘๐๐,๐๐๐.๐๐	๕,๓๓๗,๗๑๘.๐๗	
๑.๓ ค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีฯ	๑,๘๐๐,๐๐๐.๐๐	๓๒๘,๔๓๔.๐๐	
๑.๔ ค่าใช้จ่ายอื่นๆ เช่น ค่าพาหนะ ค่าที่พัก	๓๕๐,๐๐๐.๐๐	๑๒๐,๗๒๒.๐๐	
๒. การขอลปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย	๒๓๐,๐๐๐,๐๐๐.๐๐	๑๐๑,๒๐๙,๗๐๐.๐๐	๔๔.๐๐
๓. การช่วยเหลือผู้ละเมิดสิทธิมนุษยชน	๑,๐๐๐,๐๐๐.๐๐	๔๔,๕๑๐.๐๐	๔.๔๕
๓.๑ ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล	๑๐๐,๐๐๐.๐๐	-	
๓.๒ ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ	๑๐๐,๐๐๐.๐๐	-	
๓.๓ ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างที่ ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตามปกติฯ	๔๕๐,๐๐๐.๐๐	๓๔,๕๑๐.๐๐	
๓.๔ เงินช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิฯ	๒๕๐,๐๐๐.๐๐	-	
๓.๕ ค่าทนายความในชั้นสอบสวนเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินห้าพันบาท		๑๐,๐๐๐.๐๐	
๓.๖ เงินช่วยเหลือเยียวยาความเสียหายอื่น ตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร	๑๐๐,๐๐๐.๐๐	-	
๔. การให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน	๕,๐๐๐,๐๐๐.๐๐	๓,๒๓๕,๕๓๓.๐๐	๖๔.๗๑
ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานกองทุนยุติธรรม หรือการบริหารกองทุนยุติธรรม และกิจการอื่น ที่เกี่ยวกับหรือเกี่ยวเนื่องกับการจัดกิจการ ของกองทุน	๖๓,๐๗๙,๔๕๐.๐๐	๔๒,๖๙๖,๙๘๙.๓๙	๖๗.๖๙
รวมทั้งสิ้น	๓๓๒,๔๒๙,๔๕๐.๐๐	๑๗๐,๔๗๓,๕๙๕.๔๖	

^๕รายงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ กองทุนยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม หน้า ๑๔.

๔.๔ ผลการช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี

การช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดีในปี ๒๕๖๓ กองทุนยุติธรรมได้ดำเนินการช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี จำนวน ๓,๑๖๖ ราย คิดเป็นจำนวนเงิน ๒๓,๒๘๖,๘๖๓.๐๗ บาท โดยสามารถจำแนกได้ ดังนี้

(๑) ค่าจ้างทนายความ เป็นจำนวนเงิน ๑๗,๔๙๙,๙๘๙.๐๐ บาท

(๒) ค่าฤชาธรรมเนียมศาล เป็นจำนวนเงิน ๕,๓๓๗,๗๑๘.๐๗ บาท

(๓) ค่าใช้จ่ายอื่นในการดำเนินคดีเกี่ยวกับการพิสูจน์ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน รวมถึงค่าใช้จ่ายในการจัดเตรียมเอกสาร ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเดินเผชิญสืบของศาล ค่าใช้จ่ายในการสอบแนวเขตรังวัดที่ดินหรือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับแผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ หรือดาวเทียม และการอ่าน แปล ตีความ และวิเคราะห์ภาพถ่าย เป็นจำนวนเงิน ๓๒๘,๕๓๔.๐๐ บาท

(๔) ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ค่าพาหนะ ค่าที่พัก เป็นจำนวนเงิน ๑๒๐,๗๒๒.๐๐ บาท

๔.๕ ผลการขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย

การขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ในปี ๒๕๖๓ กองทุนยุติธรรมได้ดำเนินการช่วยเหลือประชาชนในการขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย จำนวน ๒,๔๔๐ ราย คิดเป็นจำนวนเงิน ๑๐๑,๒๐๙,๗๐๐.๐๐ บาท

๔.๖ ผลการช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน

การช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน ในปี ๒๕๖๓ กองทุนยุติธรรมได้ดำเนินการช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือผู้ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน จำนวน ๕๒ ราย คิดเป็นจำนวนเงิน ๔๔,๕๑๐.๐๐ บาท

๔.๗ ผลการสนับสนุนการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน

ในปี ๒๕๖๓ กองทุนยุติธรรมได้ดำเนินการช่วยเหลือและให้การสนับสนุนการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน จำนวน ๑๕๐ ราย คิดเป็นจำนวนเงิน ๓,๒๓๕,๕๓๓.๐๐ บาท

จากตารางสรุปผลการเบิกจ่ายเงินช่วยเหลือประชาชนจากกองทุนยุติธรรมนั้น จะเห็นได้ว่ากองทุนยุติธรรมได้ให้ความช่วยเหลือประชาชนให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเป็นเงินจำนวนมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีจำนวนประชาชนที่ได้รับความยากลำบากที่ไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ ได้มาขอรับความช่วยเหลือจากกองทุนเป็นจำนวนมาก จากการให้ความช่วยเหลือดังกล่าวนี้ทำให้ประชาชนมีความต้องการและความคาดหวังต่อกองทุนยุติธรรมเป็นอย่างมาก ดังนั้นกองทุนยุติธรรมจึงต้องพัฒนารูปแบบการให้บริการแก่ประชาชนให้เข้าถึงกระบวนการ

ยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และเข้าถึงง่าย ไม่ว่าจะในรูปแบบนโยบาย นวัตกรรม หรือความต้องการขอรับบริการจากกองทุนยุติธรรม เพื่อให้กองทุนยุติธรรมสามารถให้ความช่วยเหลือประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมกับพัฒนารูปแบบการให้บริการที่พร้อมรับกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้

บทสรุป

แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยจะได้มีการรับรองคุ้มครองสิทธิการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนไว้ แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคหลายประการที่ทำให้การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนยังไม่ได้รับความสะดวกเท่าที่ควร โดยเฉพาะปัญหาความยากจนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม การจัดตั้งกองทุนยุติธรรมจึงเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนผู้ยากไร้ ให้สามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้โดยสะดวกและทั่วถึงในการดำเนินคดี เช่น การยื่นคำร้อง การฟ้องคดี การต่อสู้คดี บังคับคดี และการดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการจัดหาทนายความให้ และการให้คำแนะนำหรือปรึกษากฎหมาย ตลอดจนการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน ซึ่งจะทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว เสมอภาค และเป็นธรรม สมตามเจตนารมณ์ของกฎหมายต่อไป. ๑